

SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTINING MINTAQAVIY BARQARORLIK VA XAVFSIZLIKNI TAMINLASHDAGI FAOLIYATI

Mahkamov Ikrom Ahtamjon o'g'li

UzMU Davlat va jamiyat institutlarini boshqaruvi magistranti

Annotatsiya: *Shanxay hamkorlik tashkiloti ko'p tomonlama birlashma bo'lib, uning faoliyati keng Yevro-Osiyo makonida xavfsizlikni ta'minlash va barqarorlikni saqlash, yangi muammolar va tahdidlarga qarshi birgalikda kurashish, savdo-iqtisodiy va madaniy-gumanitar hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *mintaqaviy tashkilot, mintaqaviy xavfsizlik, integratsiya, Markaziy Osiyo, terrorizm, ekstremizm.*

Xalqaro huquq normalari va bir-birining manfaatlarini o'zaro hurmat qilish va hisobga olish tamoyillari, o'zaro manfaatli hamkorlik, qarama-qarshilik va mojarolardan voz kechish, teng va bo'linmas xavfsizlik tamoyillariga asoslangan dunyo tartibining barcha va har bir davlat manfaatlariga javob beradigan adolatli politsentrik modelini yaratishga qaratilgan SHHT madaniyatlararo tashkilot bo'lib, u o'z mas'uliyati mintaqasida tsivilizatsiyalar to'qnashuvi ehtimolini tenglashtiradi.

SHHT ochiqlik, birovga qarshi yo'naltirilmaslik va kasaba uyushmalarini o'qimaslik tamoyillariga rioya qilgan holda, muloqot, almashinuv va hamkorlikni faol va izchil rivojlantiradi, BMT Nizomining maqsadlari va tamoyillariga, birinchi navbatda davlatlarning tengligi va suverenitetiga qat'iy rioya qilish, ularning ichki ishlariga aralashmaslik, hududiy yaxlitlikni o'zaro hurmat qilish, chegaralarning daxlsizligi, tajovuz qilmaslik, nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish, kuch ishlatmaslik yoki kuch bilan tahdid qilmaslik, shuningdek tinchlik va xavfsizlikni saqlashga qaratilgan xalqaro huquqning boshqa umume'tirof etilgan normalari, davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish, mustaqillikni mustahkamlash, o'z taqdirini va siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanish yo'llarini belgilash huquqini ta'minlash.

To'liq va to'liq ko'p tomonlama sheriklik shaklida qurilgan SHHT suveren ishtirokchilarga dolzarb xalqaro muammolar va mintaqaviy vazifalar bilan bog'liq pozitsiyalar va yondashuvlarni birlashtirishga yordam beradi, ularning sa'y-harakatlarini ixtiyoriy hamkorlik va teng hamkorlik tamoyillariga muvofiq umumiy maqsadlarga jamlashga yordam beradi.

SHHTni kengaytirish-tashkilot salohiyatini mustahkamlash 2017 yil 8-9 iyun kunlari Ostona shahrida bo'lib o'tgan ShHT tarixiy sammiti tashkilot rivojlanishining yangi bosqichini ochdi. Uning eng muhim natijalaridan biri Hindiston va Pokistonga birlashmaning to'liq a'zolari maqomini berish edi. ShHTga Janubiy Osiyoning ikkita kuchli va obro'li davlatlarining qo'shilishi tashkilotning imkoniyatlari va

imkoniyatlarini kengaytirdi, shu jumladan an'anaviy va yangi tahdid va tahdidlarga qarshi birgalikda kurashish sohasida.

SHHTning keng maydoni – Arktikadan Hind okeanigacha shimoldan janubga va Xitoyning Liyanyungan shahridan Rossiyaning Sharqdan G'arbga Kaliningradgacha-global aholining qariyb 44 foizi global miqyosda barqarorlikni jamoaviy ta'minlash, qo'shma sa'y-harakatlar bilan dunyodagi eng yirik mintaqaviy mas'uliyat zonasi konturi bo'ylab xavfsizlik tahdidlari va tahdidlariga qarshi samarali kurashish uchun asosiy vazifani qo'yadi. tashkilotlar.

To'rtta yadroviy kuchni – global yadro klubining yarmini birlashtirgan holda, SHHT formati global strategik barqarorlikni saqlash tizimining qo'shimcha qo'llab-quvvatlovchi elementidir.

SHHTga a'zo davlatlar rahbarlarining Ostona deklaratsiyasi Ostona a'zo davlatlar rahbarlarining uchrashuvining asosiy hujjati bo'ldi. A'zo davlatlarning mintaqaviy va global kun tartibining asosiy masalalari bo'yicha kelishilgan pozitsiyalaridan tashqari, hujjat matni tashkilotning tinchlik va xavfsizlik tahdidlariga qarshi kurashish bo'yicha keyingi qadamlarini aks ettiradi.

Xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash uchun yondashuvlar va amaliy qadamlar SHHTning xalqaro huquqning umume'tirof etilgan normalari va tamoyillariga qat'iy rioya qilish, BMT Ustavining maqsad va tamoyillariga qat'iy rioya qilish asosida nizoli vaziyatlarni siyosiy-diplomatik hal etishning muqobilsizligiga sodiqligi mustahkamligicha qolmoqda. Shu munosabat bilan tashkilot BMTning xalqaro munosabatlardagi Markaziy muvofiqlashtiruvchi rolini mustahkamlashni qo'llab-quvvatlashda davom etmoqda, Jahon tashkiloti, uning ixtisoslashtirilgan institutlari va muassasalari bilan hamkorlikni izchil rivojlantirish va mustahkamlashga alohida ahamiyat bermoqda.

BMT va SHHT hamkorligida o'tkazilayotgan maxsus tadbirlar xavfsizlik tahdidlari va xavf-xatarlariga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga salmoqli amaliy hissa qo'shmoqda. Buni yuqori darajadagi qo'shma maxsus tadbirlarning natijalari aniq tasdiqladi: "BMT va SHHT: 2016 yil noyabr oyida Nyu-Yorkda tahdid va tahdidlarga qarshi kurashish", shuningdek BMTning giyohvand moddalar va jinoyatchilik boshqarmasi bilan birgalikda tashkil etilgan - "BMT va ShHT giyohvandlikka qarshi kurashda: umumiy tahdidlar, qo'shma harakatlar" 2017 yil mart oyida Vena shahrida.

SHHT umumiy xavfsizlik muammolari va tahdidlariga qarshi kurashish, birinchi navbatda terrorizmga qarshi kurashda, jumladan, kiberterrorizm, separatizm, ekstremizm, transchegaraviy uyushgan jinoyatchilik, giyohvand moddalar savdosi, xalqaro axborot xavfsizligini mustahkamlash, favqulodda vaziyatlarga javob berish bo'yicha keng qamrovli xavfsizlik bo'yicha muloqot va hamkorlikni chuqurlashtirish bo'yicha birgalikdagi sa'y-harakatlarni davom ettiradi.

Shu munosabat bilan ShHTning eng muhim doimiy faoliyat ko'rsatuvchi organi – mintaqaviy aksilterror tuzilmasini (Rats) yanada rivojlantirish rejalashtirilgan, uning samarali faoliyati quyidagi ma'lumotlar bilan aniq ko'rsatilgan. Faqat 2011-2015 yillarda ShHTga a'zo davlatlarning vakolatli organlari tomonidan ShHTning Rats muvofiqlashtiruvchi roli bilan tayyorgarlik bosqichida 20 ta terrorchilik hujumlarining oldini olindi; 650 ga yaqin terrorchilik va ekstremistik xarakterdagi jinoyatlar bostirildi; 440 ta terrorchilarni tayyorlash bazasi va 1700 ga yaqin xalqaro terrorchilik tashkilotlarining a'zolari tugatildi; noqonuniy qurolli tuzilmalarning 2700 dan ortiq ishtirokchilari, ularning sheriklari va jinoiy faoliyatda gumon qilingan shaxslar hibsga olingan; terroristik va ekstremistik tashkilotlar faoliyatida ishtirok etgan 213 kishi ekstraditsiya qilingan, ularning aksariyati uzoq muddatli qamoq jazosiga hukm qilingan; 180 kishi qidiruvga berilgan; 600 ta qurol-yarog' va keshlar aniqlandi, 3250 dan ortiq qo'lbola portlovchi qurilmalar musodara qilindi, 10 mingga yaqin qurol, 450 mingga yaqin o'q-dorilar va 52 tonnadan ortiq portlovchi moddalar. Internetdan terroristik, separatistik va ekstremistik maqsadlarda foydalanishga qarshi kurashish bo'yicha doimiy ravishda maqsadli ishlar olib borilmoqda.

SHHTning ekstremistik faoliyat bugungi kunda paydo bo'layotgan eng xavfli hodisaning keng tarqalishiga jamoaviy javobi Ostona sammitida ShHTning ekstremizmga qarshi Konventsiyasini qabul qilish edi. Hujjat Shanxay terrorizm, separatizm va ekstremizmga qarshi kurash konvensiyasi, ShHTning terrorizmga qarshi Konvensiyasi va ShHTga a'zo davlatlarning terrorizm, separatizm va ekstremizmga qarshi kurash bo'yicha hamkorlik dasturi hamda BMTning tegishli hujjatlari – BMTning terrorizmga qarshi global strategiyasi bilan bir qatorda yangi tahdid va tahdidlarga qarshi kurashish bo'yicha xalqaro huquqiy bazani mustahkamlashga qaratilgan va BMT xavfsizlik Kengashining tegishli qarorlari bilan. ShHTning ekstremizmga qarshi kurash to'g'risidagi konvensiyasi xavfsizlikni mustahkamlash, vakolatli organlar hamkorligi samaradorligini oshirish va ushbu sohadagi qonunchilikni takomillashtirishga qaratilgan.

Dunyoning turli mintaqalarida terrorchilik faolligining kuchayishi ushbu yovuzlikka qarshi birgalikda kurashish usullari va usullarini takomillashtirish va rivojlantirish zarurligini taqozo etadi. Ostona shahrida ShHTga a'zo davlatlar rahbarlarining xalqaro terrorizmga qarshi kurashish to'g'risidagi bayonoti ishlarning holatini baholash, terrorizmga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish yondashuvlari va jahon hamjamiyatini global terrorizmga qarshi kurashda keng xalqaro terrorizmga qarshi koalitsiya doirasida birlashishga chaqirishni o'z ichiga olgan muhim siyosiy hujjatdir.

Zamonaviy sharoitda terrorchilik mafkurasi va targ'ibotining tarqalishi, shu jumladan terrorizmni terrorchilik harakatlarini qo'zg'atish maqsadida ommaviy ravishda oqlash alohida xavf tug'diradi. Shu munosabat bilan SHHT ekstremizmning ekstremal shakllari, shu jumladan terrorizm, birinchi navbatda yoshlar o'rtasida

namoyon bo'lishiga olib keladigan jamiyatning radikallasuviga qarshi kurashish, shuningdek, diniy, etnik, mafkuraviy va siyosiy ekstremizm, etnik va irqiy murosasizlik, ksenofobiyaning oldini olish bo'yicha birgalikdagi sa'y-harakatlarni kuchaytirmoqchi. Huquqni muhofaza qilish va sud organlari sohasidagi hamkorlik bilan bir qatorda, ushbu ishda davlatlarning terrorizm, separatizm va ekstremizmga qarshi kurashda etakchi rolini kuchaytirishga, fuqarolik jamiyati tuzilmalari, shu jumladan an'anaviy diniy tashkilotlar, ta'lim va ilmiy muassasalar, ommaviy axborot vositalari, ShHTga a'zo davlatlarning jamoat va nodavlat birlashmalari salohiyatini ixtiyoriy va mas'uliyatli jalb qilishga alohida e'tibor qaratiladi, ularning hududlarida milliy qonunchilikka muvofiq faoliyat ko'rsatmoqda.

ShHTga a'zo davlatlar hududida 2006 yildagi terroristik, separatistik va ekstremistik faoliyatga aloqador shaxslarning kirib borish kanallarini aniqlash va blokirovka qilish bo'yicha hamkorlik to'g'risidagi bitim va ShHTga a'zo davlatlarning 2015 yildagi chegara masalalari bo'yicha hamkorligi va o'zaro hamkorligi to'g'risidagi bitim qoidalariga amal qilgan holda, a'zo davlatlar bundan buyon ham ShHTga a'zo davlatlar chet ellik terrorchilar-jangarilar va terroristik guruhlarini samarali chegara nazorati orqali ko'chirish; terrorchilik faoliyatida ishtirok etgan shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlarni almashish; shaxsni tasdiqlovchi soxta va o'g'irlangan hujjatlar; transmilliy xarakterdagi terrorchilik jinoyatlarini qo'shma tergovlar o'tkazish.

A'zo davlatlar, shuningdek, terrorchilarni yollash, o'qitish va ulardan foydalanish bo'yicha jismoniy va yuridik shaxslarning faoliyatiga qarshi kurashish, terrorchilik faoliyatini ommaviy ravishda chaqirish yoki terrorizm harakatlarini oqlash, terrorchilik faoliyatini moliyalashtirish bo'yicha hamkorlikni rivojlantirish niyatida.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sin G. Shanxay terrorizm, ekstremizm va separatizmga qarshi hamkorlik tashkiloti.//CentralAsia&CentralCaucasusPress. URL: http://www.cac.org/journal/2002/journal_rus/cac-04/02.cinru.shtml (kirish sanasi: 24.11.2016).

2. Shanxay hamkorlik tashkilotiga a'zo davlatlarning terrorizm, separatizm va ekstremizmga qarshi kurashda hamkorlik konsepsiyasi 2001 yil 15 iyun. URL: http://base.spmform.ru/show_doc.fwx?Rgn=8218 (kirish sanasi 10.06.2016).

3. Vasilev L. E. terrorizmga qarshi kurashda Rossiya-Xitoy hamkorligi. // Xitoy jahon va mintaqaviy siyosatda. 2014. №19. T. 19. 95-sahifa.

4. Shannon Tiezzi China Hosts SCO's Largest-Ever Military Drills // The diplomat. URL: <http://thediplomat.com/2014/08/china-hosts-scoss-largest-ever-military-drills/> (kirish sanasi 24.11.2016).

5. Rinat Fayzulin "tinchlik missiyasi-2016" yakunlandi, ShHTning tinchlik missiyasi davom etmoqda // Evrosiyo ritmi. URL: <http://www.ritmeurasia.org/news-->

2016-09-23--mimaja-missija-2016-zavershilas-mirnaja-missija-shos-prodolz-haetsja-25856 (kirish sanasi 24.11.2016).

6. SHHT rasmiy hujjatlari // info-SHHT. URL: <http://infoshos.ru/ru/?id=5> (kirish sanasi 07.06.2016).